

Utdrag ur ham.se. Feb 5 2012 Karl-Arne Markström

Telex finns fortfarande kvar i ett par speciella tillämpningar, inom flygbranschen och i bankvärlden. Tills för ett par år sedan hölls några telexabonnemang igång i Sverige för storbankernas räkning, men även deras användning är numera så gott som borta.

Telextjänsten var ett specialfall av teleprinter- eller fjärrskriftstjänsten.

Det som man kallar för "teleprinter-förbindelse" är när två fjärrskrivmaskiner är fast kopplade till varandra via någon form av telenät. Vanliga sådana var t.ex. militära fjärrskrivarnät, där olika enheter stod i direkt och hela tiden uppkopplad förbindelse med varandra.

Däremot är Telex en uppkopplad teletjänst, där abonnenten kopplar sig själv fram i nätet genom att först sända "telexnummer", antingen från tangentbordet eller från en fingerskiva, och därefter vänta på att abonnenten i andra änden visar sig genom att sända tillbaka sin "namngivare" som är sättet att verifiera att rätt motpart är uppkopplad.

När "namngivarna" utväxlats kunde man sedan sända över sina meddelanden.

Telex fanns allra först i Tyskland på 1930-talet, och slog sedan igenom på bred front efter 1945.

Telex har ersatts av olika elektroniska meddelandetjänster, som i en del fall bygger vidare på den arkitektur som Telex använde. Inom flygbranschen lever sådana tjänster kvar som AFTN (Aeronautical Fixed Telecommunication Network) som täcker hela världen i ICAO-regi, och SITA (Societe International de Telecommunications Aeronautique) vilket är ett av de av flygbolagen samägda telebolagen.

Slutligen fanns det en variant av Telex där abonnenterna kunde vara fasta eller rörliga kortvågsradiostationer. Den form som fanns i svenska Televerket Radios regi kallades STATEX (fasta) eller MARITEX (rörliga, nästan alltid fartyg).

Dessa former arbetade så att en radiostation hade ett helt vanligt telexnummer i det svenska telexnätet (26000 och uppåt).

När en landabonnet ville skicka ett telex till en mobil dito så

kopplade denne upp sig till nätet på helt vanligt sätt, och skickade sitt meddelande vilket sedan mellanlagrades i en dator på Göteborg Radio, SAG.

När förbindelsen kopplades ner så sände SAG ut ett anrop till den eftersökta stationen på de frekvensband där det var mest sannolikt att man kunde hitta stationen. När svar erhöles så sändes det lagrade meddelandet över. Trots att systemet använde kortvågsradio var väntetiden ganska kort; för det mesta så var ett lagrat meddelande översänt inom 20 minuter.

Jag arbetade själv med MARITEX under några år innan systemet lades ned 31/12 2000. När det var som mest trafik, c:a 1,5 miljoner trafikminuter per år, motsvarade trafikkapaciteten hos MARITEX en konventionell kustradiostation med c:a 300 - 400 skiftgående telegrafister. En verksamhet som varken hade varit "lönsam eller trivsam"...

73/
Karl-Arne
SMoAOM